

А П Ъ С Н Ы

Ареспубликатә хэынтқарратә усхэарта «Апснымедиа»

2024 ш. иуль 25 № 57-58 (21 564)

Ахэынтқарра иахафэу абирак

Иуль 23 – Апсны Ахэынтқарратә Бирак Амш

Ахэынтқарратә герби
Ахэынтқарратә бираки ирызкы азакэанкэа рыдкыларә калейт апсуа жэләр рмилаф-хақейтратә қәпара акырза тцазкуа аетапкэа ируакны. Амилаттә хафэра (асимволика) атак чыда айтон Иреихазоу Асовет Ахантәафшы, Апсны Рапхьатәи Ахада Владислав Арзынба. Уи хағала агерби абираки равтор, Леон иорден занашоу асахьатыхшы Валери Гамгиа дидыртәаланы убарт рыхәтақәа зегьы интқааны хағала дрылацаажәон.

Апсны Ахэынтқарратә бираки агерби шыақәырғәған 1978 шықәсәтәи Апснытәи АССР Аконституция амч аанкыларәи, ССР Апсны 1925 шықәсәтәи Аконституция

Акәа, иуль 23 аены

Апсны ахи-атыхәеи Егры инаркны Цсоунза иазгәартәит Абирак амш.

Апсны араионкәа зегьы ркнейтш, ари амш азгәартәит Апсны ахтны-қалақь Акәа.

Сергей Уасил-ица Багапшь ихъз ху аштәф еизейт хыпхьазара рацәала ауаа. Еизаз, еихарак ха-сасцәа, апсшьащәа рыбла хыркуан апсуа милаф мағәа рышәдәны, Апсны абираккәа рхашәыршәыруа ашта тзыртәауаз афәр. Уантәи хбираккәа харакны икны шыафәи-қәшәала, инейт С.Чанба ихъз ху Апсуа драматә театр аштахь. Уақәа еиқәаан Апсны Абирак амш иазкыз аныхәатә концерт.

аиташыақәырғыларәи рзы азбамта анрыдыркыла аштыахь, 1992 шықәса иуль 23 азы Апсны Ахэынтқарра Иреихазоу Асовет аилатәарафәи. Апсны абирак хафэра рызнауейт Кавказ ажәйтәтәи ашыағәйттә этносқәа ируаку апсуа жэләр рхэынтқарра арәиара аетап ха-дақәа. Абирак афәпхьа ишьамхнышгыланы, игәйдкыланы хайбашыцәа цон ақыртуа мпыта-халащәа ркнйтә Хцьынцәтәи ахақәйтәраш.

Ахада Сергей Багапшь атак чыда айтон ахэынтқарратә символкәа рзыргара. Хыызхәала убри акнйтә, Ахэынтқарра Ахада итың ахь данней рапхьатәи ашықәс азы 2005 шықәса иуль 3 аены инапы ацаишит иуль 23 – Ахэынтқарратә Бирак Иамшны рылахааразы Аусцқа.

2013 шықәса ианвар 4 азы абаза жэләр рбыргцәа Рхеилак ахантәафшы Кахәын Гожев Ахада Алек-сандр Анкәаб инапәфәи ийтәит Апсуа-абаза жэләр I Рконгресс амәақгараан Апсны Иреихазоу Асо-

Аконцерт аартын Апсны зәапсәтәи артист Даур Арухаа дзыпхьоз Рушьбеи Смыр иажәеинраала «Апсуа бираккәа» ала. Аконцерт амәақгәф Алхас Цолокәуа еизаз дыр-запхейт Апсны Абирак атоурых.

Апсны ахэынтқарра акултура Аминистрра анапхгарала еиқәаз аконцерт гәама харакыла имәақысуан.

Аконцерт хацыркын Темыр Тәна Апсына иазкны инаигзоз ашәа хаа ала. Ансамбль «Апсны – 67», ахореографиатә ансамбль «Уарада», Омар Сангәлиа, Роза Чамагәуа напхгара зылто абыргцәа рансамбль «Нартаа» асцена ықәдырцәажәауан. Хасасцәа ирзыцәашыатәи 80 шықәса ирхықәахьоу хбыр-

вет Ахантәафшы Владислав Арзынба абаза жэләр рхатарнак Олег Адиль-Гирей 1992 шықәса октиабр азы иитәз Апсны абирак рапхьатәи афәырпшәи.

Абасала, 20 шықәса аатцуаны, хаамтәтәи Апсуа хэынтқарра рапхьатәи атрибут – абирак Апсныка ихынхәит. Хазну аамтәзы уи тәахуп Акәа, Владислав Арзынба ихъз ху Аибашыра Ахъз-Апша амузеи акны.

Апсны Ахэынтқарра Ахада Аслан Бжәниа Апсны жэләр иры-диныхәалейт Ахэынтқарратә Бирак Амш. Уақәа иазгәартәуп:

«Акыр иапсоу хажәлар! Хацыр-қәтара дула, гәыргәрыла ишәы-дысныхәалейт Ахэынтқарратә Бирак Амш.

1992 шықәса иуль 23 наунагза хтәыла атоурых ианылейт Владислав Арзынба инапхгарала Апсны Иреихазоу Асовет Ахэынтқарратә бираки агерби анышыақәнарғәғәз иамшны. Ари қалейт ахақәйтрей ахыпшымрей рахь хажәлар иры-маз агәазыхәара иахафәны.

Хара хбирак – баша хэынтқарратә символым, ари апсуа-жэләр ркультуратә тынха беиа, ажәйтәтәи ртәсқәа, рқьабзқәа, рхьамтәра иашыатахейт. Уи иахгәа-ланаршәоит рыпсәдгьыл афәицш азы зхы иамейгзоз хабдуцәа рхатар-ра, харт хәхьтә дарбанзаалак хтәыла ашәтыкакачразы иду атакпхькәра. Абирак анышыақәдырғәғәа аштыахь, мчыбжьқәак аатцуаны апсуа жэләр пышәарак гәғәак ирзафыз-захаз аибашыра иақәдәейт. Аха абри абирак ххаргыланы иқалшеит ахыпшымрей аиааира агарей. Иахь хара хбирак Апсны асуверенитет, атынчра аамтәзы хайхьз-рақәа ирхафәроуп, хажәлар иратәоуп апстазаара роурц азы харт зегьы хайцәакны, иахтәаша-иахуша хгәа-ланаршәоит.

Абри акырза тцазкуа амш аены Апсны ауаапсыра, афызцәа зегьы ирзеигбасшыоит агәабзиара, ана-сып, атынчра, аманшәалара. Наунагза ихаракны иаххашәыршәыр-лаит хбирак!

***

Иара убас Апсны жэләр Абирак Амш рыдиныхәалейт Апсны Жэләр Рейзара Аихабы Лаша Ашәба.

гцәа ахышыцәақәа реипш асцена иқәпраа иахыкәашоз.

Ирацәан угәы шытызхуаз, узыр-лафәыхуаз ари апрограмафә. Акраамта зышәабжь хмахацыз, иахь аамтәла Москва инхо, хашәахәаф, Апсны Ацьынцәтәи аибашыра аветеран Одиссеи Ацьынцәл. Иара аныхәа пшьа ахатыраз еизаз ирзынаигзәит зегь бзиа еицыр-бахьоу иашәақәа фба. Насгы иигәла-иршәейт Апсны антәдырцәуаз аибашыра ахыркәшамтәз, Егры ацхәф Апсуа абирак иара инапала ишхышыз.

Нана Черкьезиа, Нугзар Какалиа, Алиас Абыхәба, ансамблькәа «Уарада», «Абаза», Хыбла Мықәба, Рамина Задеи ухәа рқазарала идырпшзон аныхәатә концерт.

Наира Сабекиа

«Убри ауп хара хамқәа»

Аслан Бжәниа Апсуа телехәапшра иейтәз аинтервиу акнйтә

– Мшыбзиакәа Аслан Гьаргь-ица! Иахьатәи хайцәғәажәара хала-гарц стахуп хыызгәдуу ахтыс ала. Ишахдыруа еипш, ааиггәа имәақысит БРИКС имәақнагоз Жәларбжәратәи ахамаррақәа. Уақәа Апснытәи еизгоу акоманда рапхьаза акәны рхы ала-дырхәит, 97 команда ахыкәз 13-тәи атың ааннакылейт. Ари жәахәарада, хара хзы ихтыс дууп, насгы лтшәа бзиоуп, аха ишахдыруа еипш, алтшәа бзиа ахыкәу ацәбаа дугьы ацуп. Иахьшәажауеи хәспортсмен-цәа реишзарақәа, урт зыбзоуруу хәа шәғәи иаанагои? Насгы афәр рзы ахэынтқарратә политика ианыцшы-ша алкаакәа хәа акыр қаломә?

– Абзиара шәымаз, бзиала шәа-абейт! Хәара атахума, ари даара хтыс дууп. Ианхәа уи афыз аспорт иадхәалоу аус ду шықало, Урыстәи аихабыра ркны аапхьара қәхәит иахтәхуп хәспортсменцәа рхы аладырхәырц хәа, аурыс хэынтқарра ахадара ақшахәтхейт, убри иаб-зоураны абас еипш идуу жәларб-жәратәи аспорттә тәгылазаашыа ххы алахархәит. Хәара атахума, хара хәспортсменцәа даараза ибзианы рхы аадырпшит, урт разықатар азы хара ххэынтқарра иаунажыит иахьыц абиуцәйт. Атыңқәа иааныр-кылаз акоманда аганахьала даара ибзиоуп, даеакала иухәозар ари иана-наго хара ххэынтқарра аспорт аганахьала азхатцара аиуит хәа ауп. Ииашаны иазгәашәтәит, даараза ирацәан ахэынтқаррақәа зхы алазырхәыз, хкоманда ибзианы рхы аадырпшит, хәпхьақәа урт итегьы ахыраара роуейт. Ижәдыруазар акәхәп, иаз-гәахәтәит рцәбаа, атренерцәа аз-гәахәтәит, уи хара хзы итцәара хада-хейт, сара хағала хылапшра азызуейт, хәпхьақәа итегьы еигьу аихьзарақәа хәуейт хәа сгәы иаанагоит. Ари афәр рзы ифәырцш дууп, ииашоуп, иакәна-гоуп, адагьы цсыхәа ықазам, хмилат агәабзиара рымазароуп, Апсны зегьы ахыынзаназаазо спорттә дәхәыпш дууп, азынрагьы, апхынрагьы ара икоуп иқауцаша. Уажәы акы сшәфәу даеакахыс сиасит, аха апрезидент ипрограммала ишыақәырғәғәоуп, ашкolkәа зегьы ркны шықәсык шышықәса рыфәнтқала захьынцәара иқалейт аспорттә дәкәа. Избан-зар уи амәа иаша иқәнацәит, ауафы иказшыа ааирпшыртә атагылазаашыа иоуейт, дыгәғәахәит доухала, дыгәғәа-хәит мчыла, уи дпартриотхәит Апснызы.

– Хайцәғәажәара иаццо хайа-сыр стахуп аэкономика иадхәалоу азтәарақәа рахь. Ишахдыруа еипш шәара ааиггәа шәыкан ақалақь Санкт-Петербург, уақәа аэкономикатә форум шәалахәын, имәақыжәгейт еиуейцшымыз айцыларакәа. Иарбан лтшәақәоу абарт айцыларакәа ирымоу, насгы абри Апснызы иаха ихәартоу, иаха Апсны афәиара иац-храаша хәа иарбан иалышәақәау?

– Ибзианы ирдыруазар ахәтоуп шыта Апсны иқәынхо аполитика иазфәлымхәу хәуаажәлар, хара ихамоуп аполитикатә суверинитет, аха иахьа уажәраанза ихамазам аэко-номикатә суверинитет. Абри аэко-

номикатә суверинитет шыақәхар-гыларц азы даараза аус утәуп. Ибзиазаны иахдыруейт, хара хбанк ахатә қара амазам, экономикала макьана уи халшазом, убри акнйтә Апсны иахәо аусқәа аэкономика аганахьала аиқәкааразы хара халиызкаауа, иқәхьраауа Урыстәи-ла хрыштыоуп. Сара Питер сызцаз-гы убри азыхәан ауп. Иахьа Апсны ахтысқәа икоу зегьы, ижәбо аргы-ларақәа, аизхарақәа, асасаиртәқәа роума, ахаирбағәаза аума, аихамшәа фәиашыа икоу ашыақәгыларақәа роума, ақытанхамшәахь ицаз ақара дукәа, нас иалкааны ишәасхәоит, абри зегьы убрахьынцәи иааз усуп. Абри зегьы зықәхтәо убри ауп, хара ххэынтқаррафәи Апсны 140 нызкьык ауаа аусура зылшаша ықәынхәит, 50 нызкь роуп аус зуа официалла, 30 нызкь ркынза икоуп убри афыз акатегория «само-занятые» хәа, егьырт абжа Апсны иқәынхо иахьа аус ахыруа рымазам. Шәазхәыц шәара атаацәа реишәбы, ма зықәра 25 ш. зхытхьоу, иахьа атың иамазам. Абри зегьы зуа-лу, аусура атың изыпшәара, итаххар аус иур, итахьымхар уи иара иалихыз мшоуп, аха ахэынтқар икаитцар ауп убри афыз атагылазаашыа аусурта атың хтәылауаа ироуртә. Аусурта тыңк аиқәкааразы иахьа иацсоуп аэкономика афәи бжәратәла уахәапшүазар, 10-11 миллион ма-ат. Иаххәап ахәыцбахча ургылар 200 миллион маат ркынза иацсоуп, ахәыцбахча бзиа. Убра аус рулоит 18-20-ык ауаа ркынза. 50-70 нызкьык ркынцәи иаххәап, цытхык аусура ртахзам, 50- нызкьык аус руурц ртахуп, 50- нызкь тың ауртырц азы Апсны иалатәтәуп 500 миллиард маат апара, хара ихархәуа ашықәсәтәи абиуцәйт 9 миллиард маат роуп икоу, зақәа шықәса атахы убри мацара убрахь иахыштыазар, уи хара хара, хара хамч иахьатәи мацара хәқәғәығны иахыкәамцо усуп. Сара абри анысхәо сажәа даеака-ла еитәргәит, иртахзам, избанзар урт хықәкыс ирымоу еакуп. Сара хықәкыс исымоу убри ауп, хмилат, хәуаажәлар аусура тхәу аус руру-уп, ртәацәа ркны иқазароуп иақә-наго зегьы, иахьа ахәычы иоуроуп.

Ачымазафгы иоуроуп ахәкыым ихылапшра, 6- нызкьык хәмоуп акыба зыхьуа, Апсны 500 нызкь маат, миллионк атахуп азәи ихәышәтәра, уахәапшыр абри зегьы иахтәхуп 5-6 миллиард, абри зегьы қаларц иахтәхуп аинвестици-ақәа. Аинвестфорум акны – Питер убри азоуп сзықаз. Афызцәа рырхәра, аинвестициакәа раагара. Уажәи Апсны имәақысуа апрограма аурыс хэынтқар дхәхьрааны про-грамма льгот-кредитла иқәхтә ахтәа ақытанхамшәа иалахтәит, проект акны 800 миллион маат, даеа про-ект акны 700 миллионк, 6% хәа ақара аурыс хэынтқар иқәитәит. 6% аурыс хэынтқар иара ибизнесмен-цәа ирицәом, уа 18% иапсахахейт, убри афыз ацхыраара хзыкартәит. (Алгарта 2-тәи ад.)

«Убри ауп ҳара ҳамәә»

(Алгарта)

Убасгы убри ашьатала Очамчыра апрокет дузза, миллиардк ркынза зыхтындахо ҳафуп, апорт аус аурц ифыцу аусурақәа реиҗкаара, ифыцу аусурақәа радгарала. Иаархәеит атехника, сара иаххысыз амчыбжь азы убра сыкан, убри ашыза атехника Уры-стәылагы ирымазам, акран җыц аархәеит, ишьтызхуа 450 тонна. Абри зегьы хзашытоу убри ауп ҳауаажәлар беиахарц, ақстазаара бзиа роурц, ауафы ичмазыоҗаз иахәа уимыцхраар дыпсуеит, уи ипсыра ахәынқарра аматц зуа ауаа, еиуеиҗшыым амчра ахәтәқәа рыламыс аҗны икәзаауеит. Иахәоуп арт ақстаарақәа анызбатәу, баша ацәажәара акәымкәа, аекономика шьтыхтәу. Аекономика шьтахамхыр иҳамоуп апроблема атәылахьчара аганахьала. Ҳара шынтә ишьтаххәеит атәылахьчара аминистрра абиуцет, аха иазхазом, жәантә ишьтыхтәу.

15 нызык маат рыла ауафы ихы изныкәгару? Исхәо заҳауа-ада акәымзар... Иатахым аусқәа ҳаларгалойт, иатаху акәымкәа. Шьоуки ус рхәоит: Изаҳтахи асасаиртақәа? Аконкурентца Калозаап. 1055 сасаирта ықоуп Аңсны. Мрагыларатәи араионкәа рахь 28 роуп иқоу, Гал араион цыракгы ықазам, Ткәарчал акы ықоуп, 26 Очамчыра иқоуп. Гал араиони, Очамчыреи, Ткәарчали Шәәча иақароуп.

— Аслан Ғаргы-ица шәара ишагәашәтәз еицш аекономика аныцсыҗа уи ахәынқарра ахырхартақәа зегьы ирныцшуеит. Иарбан шәәқәоу, иарбан усқәоу атыхәтәнтәи ашықәсқәа ирылақары шәара еиҗа Аңсны аекономика аҗиараҗы иа-лышәларц ишьәылош?

— Зегь рапхәа исхәарц истаху убри ауп, ҳара ххатәи би-уцет шынтә еиҗа ишьтаххит. Иаанагои уи, излақалеи уи ашы-за аҗагылазаашы? Убри злақалаз убас ауп, ашәәхтә аматцзу-ра аиҗабыра, араионкәа рхадарақәа ишақәнағаз аус руит. 300 наплагы ркынза ашәкәынқара икәгылазамызт, аҗара ршәәзо-мызт. Ҳара аналогкәа ирыцҳамцәзет, аналог җыцқәа Аңсны иа-лаҳамгалазет, ахылапшратә напхгараҗара ххы иархәаны убри ашыза алтшәа ҳауит, уи акы, ишбаҳаз хар амазамкәа иоит ар-гыларакәа, асасаиртақәа, тыцх шықәсык ашынцқәа 180 ркынза ргылан, ағьы иалхны иқоу, адуқәа, ахәыцқәа, еиҗарак ари зегьы ахыкәыз мратәшәара араионкәа ркны ауп: Гагра, Гәдоутә, Ақәа, уи даара ибзиоуп, аргыларә ашьтахь ахәәахәтра духоит, ахәә-ахәтра аҗны аналогкәа қалоит. Иазгәастарц истаху дәәкгы, ибзиазаны ҳаиуеит апрограма ҳақәныкәаны, абри «льгот-ное кредитование» Урыстәылантәи иҳауа. 6 миллиардк ркынза тыцхы сынтәеи аекономика иалаҳтеит. Убри аҗырцшәқәа ашы ахыкәартц, азахәа ахыраазо Очамчыра араион 800 миллион маат, апорт аҗы 800 миллион маат. Ғәылырцшә араион аззара ҳафуп ацитрус иадхәалоу, асок ахыкәартц, аҗемкәа ахыкәартц, ари зегьы даара ибзианы аус зуа наплагкәоуп, Афон асасаирта бзиа аргыларәҗы, итегьы пшьба-хәба проект ҳамоуп, иахәа-у-атцәы ҳазлагаша. Абри зегьы аекономика аҗиара аус иахәоит.

Убри аамышьтахь, ақытанхамәа аматцзура аганахьала ҳара ххәынқарра абиуцет ақынтәи 300 миллион ркынза ақытан-хамәа аусқәа ирылаҳтеит. Уи аҗара дырхынхәзом, уи ала ан-хацәа хрыцхраауеит, аиҗахәтә рҗахызар ирзааххәоит, аан-да ақатцара рҗахызар иатаху рзааххәоит, «малая техника» ҳәа изышьтоу рзааххәоит, 200 ркынза атыцқәа қатцәхәеит, 95% аҗара злахцәз анаплагкәа зегьы аус руеит, аха ҳара икәхцәз иахәа абри ашықәсқәа ирылағзаны, хәба-фба миллиард исхәә-зи, ақытанхамәа иалаҳтеит... Уи ақара жәба қатцәтәу, шәынтә еиҗаны иқатцәтәу... Аинвесторцәа аанит, ақытанхамәа аусқәа рҗы Гал араион аголубика аарычара иафуп даара ахәтабзи-ара бзиоуп, анафс амандарина асовнхарақәа рҗы аинвесторцәа неит, арыцкәара иафуп, аиҗахәра иафуп, ашәыр рәа трыжьюе-ит, ҳара убас иқоу ауаа зегьы хрыцхраауеит, азәгы хәипырха-газам. Сара убас расхәеит ачынуаа зегьы, азәы шәипырхагам-хан, иахәа ауафы ишьапы дыкәгылар ауп, ишьапы дыкәгылар ибизнес иалайтцәз ирхынхәыр, нас ишақәнагоу ахәынқаррагы дацхраауеит, аусурта тыцқәа имоу уигьы ахәынқарра ацхрааро-уп иаанаго. Ауафы акы далаганза дхәәтәзам, дыблыр ауеит, аамт баапсар ауеит, ачымазара қалар ауеит, ари иадхәалоу рацоуп, убри ақынтәи анаплагкәы иара иахәы иганы ианыкә-итцә уи ус бзиоуп, уи ҳара иахәәо усуп, сара сырзыразуп, чыда-ла абарт апрокеткәа зегьы назыгзо здыруеит, рхылапшра сәфуп азәгы рпҗырхагамхартә. Иқоуп шьоуки уи згәамццо, ацашып-цра зтаху, уи иаанаго арынок амонополиа ауп, уи қатцәзам, иа-шазам, ус ҳара ҳазнеизом. Аекономика аполитика иахәа хшәәу иқазароуп, амехак дузароуп, жәантә, шәынтә еиҗаны аҗа-ра алатцәтәу. Ари хныкәгага усуп ҳауаажәлар зыхәән, ақыта еиқәнархоит, ақытәкны иқоу ауафы атыц аниоулак, ақытантәи дыкәцәны цьаргы ддцзом.

— Ишагәашәтәз еицш, Аңсны мратәшәаратәи араионкәа рк-ны аекономика аҗагылазаашы еиҗа еиҗуп, уи зыбзоуру еилка-ауп, атуризм аҗиара ахәмоу азыхәән ауп. Иарбан хырхартақәоу егырт араионкәа ркны еиҗа напы зыдыкәлатәу шәәаанагара-ла, рҗагылазаашы аҗсаҳразы, иаидкыланы ахәынқарра аҗны аекономика ашьтыхра азыхәән, атуризм адагы егырт ахыр-хартақәагы арбану?

— Ҳара ирейгы хырхарта атуризм иадхәалоуп, убри аа-мышьтахь ақытанхамәа иадхәалоу аус, «алогистика» ҳәа изышьтоу, алаҗа-аҗа амәқәа реиҗкаара, ҳара ҳақлимат, хгео-графия шықоу ала абарт аусқәа еиҗақәа, иқоуп убри ашыза анаплагкәа, абри «аити» технологиакәа ҳәа изышьтоу, уи иафә ауаа ақсабара иапырхагоу ҳәа акгы қартцазом, анхарта тыц бзиа рымазар рҗахуп, ахауа цқәа, амшын, ашьха, уи зегьы ҳа-ра иҳамоуп. Ус сгәы иаанагоит, сынтәа ҳахьзом, аха ҳақхәақәа убарт иртахуҗы еиҗақәауеит, иҳамоуп атыцқәа иалхны – хҗы иахьтоу. Иара убас, азы атира ишақәнагоу аҗаҗыкәа итаҗәаны анаплаг ду Ғәылырцшә араион аҗы ақатцара иафуп, ҳақхәақәа иалгойт, ахыбрак дыргылаҳтеит.

Гал, Очамчыра, Ткәарчал араион иқәынхо ауаа русурта тыцқәа рзыхәән даара иуашәшәроуп. Убас иқоуп аҗагылазаашы баап-сы, ахәса рҗаацәа қажны, Ақәа иаауеит ақын аусура ҳәа, Афон, Гәдоутә, Гагра иоит, избанзар уа ироуеит 50-60 нызкә. Шәақәы ықәада убас изтаху? Шәақәы ықәада Сычынаа абизнес қарымтарц азы ақынгыла ҳазтәз Аңсны иқәынхо хтәылауаа? Убри ақын-тәи дарбанзаалакгы иғьы иаанаго са исыздырам, аха абри аус пхәақәа итегьы инаҳағзарц хҗы иҗоуп, избан акәзар ҳара иаху-алуп ҳауаажәлар ибзианы инхаларц аус аиҗкаара.

— Шәара азәлымҗара ду ашәоит ашәәхтә сфера. Еилка-ауп абиуцет аизырҗара ари зтәара хәдоуп ахәынқарра аҗы. Абрака иарбан еиҗарақәоу зызбахә хәтәу, иалкаатәу, насгы иарбан стратегиатә хықәку ишьәмоу?

— Хышықәсеи бҗаки рышынцқәа, шынтә ишьтаххит хбиуцет. Дәәкгы азгәастарц стахуп, 27 шықәса аибашьра еилгеиҗьтәи ахәынқар абиуцет анынарыгзо з шықәсыкгы ықазамызт, уи зыбзоуругы аус зуа ашәәхтә мацзураҗы, араионкәа рхадар-ақәа реиҗабацәа, зегьы еиҗыркааз усуп, убри азыхәән чыда-ла итабуп ҳәа расхәарц стахуп. Аналог җыцқәа ҳара иалаҳам-галазет, иқаз азыцқәақәа шьтахамхәеит, иҳамоу аус иалыршан икәхцәз усуп, итегь адисциплина ишақәнагоу иаҳағәар, итегьы хаиҗьхоит, аха аекономика ҳара иахәа иҳамоу хазтәара зызбо еҗа еизугаргы иузхазом, ҳара икәхцәроуп аҗагылазаашы аеко-номика зхы алазырхәуа анаплагкәа рацәахарц, шәынтә, зқынтә еиҗахәроуп, нас ауп ҳара ххәынқарра анбеиахо, убри ауп по-литика хадас иқоу, убри қатцарц азы аекономика иалаҳтароуп аинвестицәкәа рацәаны. Ҳауаажәлар аусура рҗахуп, аҗәбаба збо уаауп бжеиҗан, изтахым итахым, уи иара иусуп, иитаху қ-итцәлааит, изтаху рзы аус руртә еицш аҗагылазаашы қатцәлатәу. Аус хур зегьы, зегь рыла хманшәалахоит.

— Ишахдыра еицш, ақсау идац ақытәҗы ауп иахыкәоу. Ус анакәа хәзаатҗылап ақсау қыта перспективас иамоу, уатцәы уатцәашьтахь, гәыграс ирышәтәи ақытәуаа, акык-аҗбак шәы-гәтәккәа хзәиташәхәар ҳаргы хҗы иахәән, ақсау жәларгы рҗы шьтышәхуан.

— Ақытәҗы инхо ҳауаажәлар аперспектива баапсәам ирымоу, уи иадхәалоуп аекономика аҗиара, убри азыхәәны исхәеит ҳа-ра апрограма иҳамоу, абри «льготное кредитование» аганахьа-ла ақытәқәа рахь инаҳашьтәу аинвестицәкәа, рымехак итегьы иахртбаауеит, ауаа хрышьтоуп, иаауа хмыршәароуп, еилаҳкааро-уп псыхәа шхамам аинвестицәкәа рыда. Иахә дәәе системак ықоуп, ахәынқар илшо анаплагкәа мацуп аекономика иадхә-лоу зегьы қанатцароуп абизнес. Убас ауп аус шауа, убри ақынтәи абарт зусқәа еиҗақәауеит, уажәы Очамчыра араион а-қытәк рҗы хҗы иҗоуп, аҗара ҳауҗьтәи, акы – Кәтол, еҗы – Отап. Урт дара иманшәалоуп, убраагы 50-шык аус зуа ртыцқәа қалоит. Аха шәынтә амехак еиҗатәтәуп ҳара икәхцәран иқоу аусқәа, еҗы-рахь ақытәкәа рҗы амәқәа рықатцара ҳафуп. Кыршықәса иры-мазамызт азы 250 тзы, ақатцара ҳафуп, сентябр нтәәанза Оҗара 50 тзы ироуеит, убри аамышьтахь уажә ааиҗа Ақәа араион Ешы-ра 2700 метра амәқәа қатцәит, иара убас Цьгарда ақытан, ашқол хар амазамкәа иқоуп, аха излаҳкааз анда ееизамызт, уи ҳапс-хит, ибзиоу аспорттә дәхәыцш ақатцара ҳафуп, ауафы анапылам-пыл, амтәышәмпыл, аққәат дасыртә. Кәтол иалагеит ашьапылам-пылтә стадион аргыларә. Убас итегьы ирацәоуп аусқәа ҳазәу, абарткәа зегьы ауаа ақытәҗы инхарц, иҗиарц, аусрҗа атыц ро-урц абри зегьы еидхәалоуп. Аха аполитикатә цынгылақәа иҳа-моу хдырхагоуп, уи иамазам аргумент, аргументда ицәәжәроу апынгыла, аха уигьы Анцәа ду имчала ихәзбап ҳәа сгәы иаанагоит.

— Аңсны ахьчара, ари ахәынқарра ахықәкы хадақәа ируа-күп. Шәара ари азтәара шәәзәлымҗауп, дәәкалагы қалашы амам. Хрылацәажәап ар проблемәкәас ирымоу, изеицшроузеи арака аҗагылазаашы, насгы атыхәтәнтәи аамтә азыхәән хал-шарақәа акыр реырыпсаҳма?

— Ар апроблемақәа ирымоу рацәоуп, зегьы иаартны хазры-лацәәжәазом, избан акәзар уи имазоу усуп, аха исхәарц истаху хзыхьзәз ауп, шынтәны ар ирымоу абиуцет шьтаххит, 50 инаре-иханы атранспорт җыц ааххәеит, анцъныртә ргыларакәа қатцә-ит, иршәыртә ааххәеит, нас аибашьра Анцәа иқамуан, аха иа-цуп ахәра, аҗахара, амедицина аганахьала иақәнағаны ирымаз аррезерв аҗны зегьы бжысыхьан, рхәтабзиара баапсәхьан, убарт зегьы ҳақсахит, тыцх апарат аҗны рхы аладырхәит иҳамаз иҗы-руа аҳаирпланкәа, уртгы хар амазамкәа иазаахҗеит, аха икәхцәз аиҗа иқатцәтәу жәантә ирацәоуп. Иҳаман аҗагылазаашы 2016

шықәса рзы аурисцәеи ҳареи ҳаимадара инақәыршәаны абаза җыц аргыларә Очамчыра араион, аха убри ахәынқарра ахьчараз иатахы аус хзәеиҗмакәазет, аполитика апырхаҗаҗеит, Очамчы-ра араион абаза ҳаргыларц азы 50 гектар рзымпшәазет. Насгы ижәбахьазар акәхәп иахынхо «аказарма» ҳәа изышьтоу даара ахәтабзиара баапсуп. Уажәы иҗыцу аказарма ҳаргылеит Баҗба-ран, аха ус иҳаргылараны иқоу рацәоуп итегьы. Убри ашьтахь еиҗақәаит «абеспилотник» ҳәа изышьтоу, ҳара иахцәху абже-иҳара абра иҗахьлартә. Аха уи зегьы мацуп. Итегь иргәәтәуп халшарақәа, иҳамоу хазхазом, убри аҗнытә аурис хәынқарреи ҳареи аимадара иҳамоу ҳаргәғәароуп, уи аганахь мацара акәым, аха ари аус аҗны чыдала. Очамчыра апорт аҗы икәхцәит убас еицш иқоу аҗагылазаашы ар рыҗбақәа тәло, уи ҳара хзы иус бзиоуп. Аҗагылазаашы даара ихәәнтоуп, аурис хәынқар иахәа аибашьра ду дафуп, ара Анцәа ду ибзоураны аибашьра ықазам, абжыгы ҳахауам, аха ибзианы ишәымдыруеи, 30-шык инаре-иханы ҳақкәынцәа тәхейт уақәа. Убри аибашьра абра иамаиртә аполитикатә дипломатия даара иадгьлатәу. Иахәа Қырттәы-ла ахадараҗы иқоу ирҗахтам иҗабашьыр, проматикцәшәә иқоуп, аха уа иқоуп аопозиция – аибашьра зтәху, урт ирҗахуп Қырттәыла анейтралтә статус аиурц, аус дуқәа Қырттәыла иры-лацәәжәо, дара асас идкыларазы аусқәа реиҗкаашы рдыруеит, ауафы дхырхуеит, убриҗы ҳара ҳаққлапшыр ауп, иахдырхаҗа-хар ауеит, иаишамкәа ҳаизықәзаашы қалар аурисцәеи ҳареи. Сара исхәарц истаху убри ауп, аурис хәынқар ҳара дахмыхәо-зар дахдырхагазам.

— Аслан Ғаргы-ица, уажәы ҳаиасырц стахуп ххәынқар-раҗы иҳадоу азтәарақәа ируаку, ицарны иқәгылоу ақсау быз-шәа азтәара. Шәара, ишахбо еицш, шәәцшәа бзиоуп, акы-кәа-аҗбамкәа аиҗыларакәа аҗсышәәлаҗы имәапыҗәгәхәеит, аха ауаажәларра аҗны, шамахамзар ахәынқарра аҗны аҗсшәа имачны рхы иадырхәоит рхәоит. Еилкаауп ақсау бызшәа азтәа-ра аҗақ а-ажәк рыла ақатцара уадафуп, убри ақынтәи сара сыз-тәарагы х-етапкны исшеит. Ақтәи азтәара: Шәәаанагарала ақ-суа бызшәа аконституция аҗы иааннакыло атыц ахәынқарра ақстазаараҗы иааннакылартә еицш иқатцәтәуеит?

— Азакәан ихәдаҳкылаз иқәныкәәтәу, уи акы, аха уи ақә-ныкәәра уадафхейт, уигьы анализ азутәу. Абри Аңсны Аха-дацәас иқаз зегьы, Владислав иоума, Сергей Багацш иоума, Александр Анқәаб иоума, Рауль Хаҗымба иоума убри агана-хьала ирылшоҗ қартон. Сара ус зны-зынла схыцшуйт, изыкә-леи абри ашыза апроблема? Аконституция аҗны инакыло аста-тус, ақстазааракны изамамы ҳәа. Иқан убри ашыза аамтәқәа Асовет мчра анықаз, псышәәла уцәәжәар аузомызт, ашқолкәа зегьы рҗы ақсшәа ахәара азин ыкәмызт, аха ақсацәа ақсшәа дмырззет, абызшәа еиқәхейт. Нас хыҗык итегьы инартбәаны анализ ақатцара ханалага уи ашыза апроблемақәа Аңсны ма-цара акәзам иахыкәоу. Нас иазгәастаз убри ауп, ҳара хцарауаа иҳамоу, абри апроблема азбаразы, еффеқтла азнеиразы иры-моу азнеишәкәа еиқәшәәтәу. Ауафы иғьы баапсар ахәкырым иҗны днеиуеит, ахәкырымцәа азә ас ихәар ауеит, еазә ас ихәар ауеит, ачымазаф икаитцә изымдыруа данықәхо ықоуп, убасшәа ҳақоуп иахәа. Уажәы ааиҗа абри азтәара иадхәалоу аизара ҳа-ман. Ажәалағалақәа қартейт аспециалистәә, иахцәхуп еиҗка-ау аплан, аус зураны иқоу аплан, убри хаур хәкәныкәоит, иатаху зегьы ҳара еиҗақәауеит. Аха итаҗахара иҳамоу – уигьы иама-зар акәхәп амзыз, ари иҳадоу зтәароуп, ихәзбоит, ҳаиаиуеит ҳәа сгәы иаанагоит.

— Имаззам ауаажәларраҗы ақсшәа ззымдыруа ачынуаа ишықәызбо. Избан абас аҗагылазаашы зықоу амчрақәа рҗы?

— Ҳара хҗы 95% ачынуаа ақсшәа рдыруеит, ҳапробле-мақәа зегьы адхамхәәлап хбызшәа, ус сгәы иаанагоит. Уи иҳа-доу проблемоуп, ихәзбалойт, аха зны-зынла убас иқоуп аҗагы-лазаашы, уи ақсау бызшәа издырам, аха иус аҗны дыгәәоуп, уигьы хамыхәаҗшыр ада псыхәа хәмазам, ус ианыкәоугы ықо-уп. Иқоуп, хәара аҗахума, ақсшәағ издырам, иусгы издырам, дуаф башоуп, ус иқоугы ҳамоуп, ишқәкам, аха уртгы хыҗы-хыҗыла рымәқәа ахаркәп ҳәа сгәы иаанагоит.

— Анапхгаратә тыцқәа раанкылар аан иқоуп ачынуаа рзы акритериакәа. Уақәа азнаат ибзианы адырра, дәәкаала иуҗәо-зар, апрофессионализм ҳәа изышьтоу ақтәи атыц ааннакылоит. Иарбан тыпу иааннакыло ахатәы бызшәа адырра ари аус аҗы?

— Ҳара абызшәа иадхәалоу азакәан ҳамоуп, аха ачынуаа рзы «закон о госслужбе» ҳәа изышьтоу иахәа уажәраанза иҳамазам, иқоуп уа ауадафракәа изхамам. Аха адагы псыхәа иҳамазам ҳәа сгәы иаанагоит, избан акәзар уи азакәан анҳадаҳкылапак ашьтахь ачынуаа русушәа ахәтабзиара еиҗхәроуп. Сара ус агәа-анагара сымоуп, иарбанзаалакгы ашьаҗа икәхцәо проблемак азбароуп, апроблема җыц ицәырымтыртә акы азбароуп, аха иахцәыуадафуп, ганкахьала 15 шықәса қит ахыцшырма ҳау-иҗьтәи, ганкахьала уи мацзам, ганкахьала имачхейт, ари зегьы еидызбало апрофессионалцәа ахәынқарра аргыларәҗы аҗышәа змоу ықазамызт Аңсны, урт иахәа раазара ҳафуп. Автономтә республикеи ихыцшыым ахәынқарреи аматцзура аганахьала, уаанза иқаз аминистр, иахәа иқоу аминистр русушәа узеид-кылазом. Иқоуп аҗагылазаашы хар амазамкәа иахыкәоу, иқоуп иахыццәҗы, аха шәара шәықәра зықәроу шәықәҗыҗеит, аҗа-ра шәтәп, аҗышәа шәоуп, аҗагылазаашы еиҗхәп ҳәа. Абри зегьы – аеволуциамәала хнеироуп, ареволуциамәала цьаргы хәз-неизом уи ибашоу усуп, уи иҳамоу аҗагылазаашы бжынахуйт. Аеволуциа мшала, пату еиқәцәны шәәҗә-шәәҗәла агәра згоит еффеқтла еиҗкаау ахәынқарра шәхықәтә. Ибзиоу, ипшзоу ахәынқарра уи абцъар рацәаны измоу, аиадер змоу адержава акәзам, ахәынқарраҗы ауаа бзианы ианынхо, рцара, русура, аҗаацәа рҗы аҗагылазаашы бзиа – убри ауп абеиара, убри ауп ҳара хамәа ҳәа сгәы иаанагоит, аус адулатәуп убри.

(Икыпхьуп иаазыркәҗыны)

Хыышәахәала иҗычоу абаҗхатәра

Хыыбла Гьерзмаа
җаалыҗхыит

■ «Сара сзы гәахәара дууп сың-
садгыл акны сөзыцәеи сарей
сыҗәлар амузыкаә ныхәа рызнаҗ-
гартә алшара ахьамоу. Насың-
ны исыңхызоит ари адгыл акны
сахыз», - Ахьынтқарра Ахада Аслан
Бжьаниа иҗыла ашътахә ажурна-
листка абас ралхәеит Аҗсны Уры-
стәйлеи жәлар рартистка Хыыбла
Гьерзмааҗа.

Пхынгәи 15 азы Аслан Бжьаниа
Аҗсны Урыстәйлеи жәлар рартист,
«Ахьз-Аҗша» аорден I афазара за-
нашбоу Хыыбла Гьерзмааи Урыстәй-
латәи аоператә шәахәаҗы, Урыстәйла
зеаҗсазтәи артист Ильдар Абдраза-
кови идиҗылеит.

Хыыбла Гьерзмаа иазгәалтеит ла-
ра ишлыцәгыло Маритәи атеатр асо-
листка.

«Сыҗәлар гәаҗа, бзиа избо ауаа,
җаҗтны-қалақ иаҗааз асасцәа, зегъи
иахьа алшара роуеит Маритәи атеатр
аоркестр амузыка шәахә азызырфа»,
- лхәеит лара. Хыыбла Гьерзмаа
Ахьынтқарра Ахадеи афестиваль
аиҗкаараҗы ацхыраара җаздо зегъи
иҗабуп хәа ралхәеит.

«Насың сыманы...»

«Сара насың сыманы исыңхызоит,
иҗабуп хәаҗы расхәоит Ахьынтқарра
Ахада Аслан Бжьаниа, Аҗсны акульту-
ра Аминистрра, азырҗы сөзыцәа-
амеценатцәа ркынәи есымша еиҗш,
уаҗгәи ацхыраарей адгылларей
ахьауа. Җара ацхыраара ду ханәте-

Җазну ашықәс азы рагъаза акәны
афестиваль иалахәын Маритәи ате-
атр асимфониятә оркестр – адири-
жор Урыстәйла зеаҗсазтәи артист
Антон Гришаниа.

Аконцерттә программа аартын
игәамбзиара ахьееимыз азы Маритәи
атеатр асахьаркыратә напхгаҗы Ва-
лери Гергиев иҗаитцәз авидеоаҗаҗа-
рала.

«Ишәасхәоит даара сгәи иша-
лоу, уи моу атамзаара шьтаҗсоит уа
сахыҗкам азы. Сшазыңшзамыз сгәам-
бзиара уашәшәрахеит, сызыңшыз
ари аконцерт схы сзаламырхәит»,
– иҗәеит адирижор. Иаҗаҗитцеит
аконцерт шазку җазну ашықәс азы иҗ-
сы тәзтгәи 75 шықәса зхытүаз Аҗсны
афбатәи Ахада Сергей Багаҗшь игәа-
лашәара. «Сергей Уасил-иҗа дысәи-
за бзиан, иҗәлар дыртәи шәахәын.
Уи даара иахьа дхәзхом», – иҗәеит
Гергиев.

Иара убас афестиваль азкуп аҗа-
рауаҗ, апоет, арккаҗы, аҗсуа литера-
тура ашәатарҗы Дыримит Гәлиа ди-
иҗтәи 150 шықәса аҗра.

Урыстәйла Ахада иҗкынәтә ад- ныҗәалара

Аҗсны иҗоу Урыстәйла аҗа-
раҗәхәаҗ Михаил Шурҗалин даҗхәи-
ит Урыстәйла Апрезидент Владимир
Путин афестиваль иалахәи, аиҗка-
аҗцәа, асасцәа рахь иҗаитцәз ааҗаҗа-
ра. Уи иазгәеит афорум ишартбаа-
уа арҗиаратә, агеографиятә хәааҗа,
ишарбеиауа Урыстәйлеи ахәаа-
нырцәтәи ахьынтқарраҗа жәпаки
ркультуратә цәзаара.

«Акыр иаҗсоу аҗыцәа! Ишәи-
дысныхәоит Амузыкаә фестивал
«Хыыбла Гьерзмаа шәаалыҗхыит...».
Уаҗы деигәыргәоит атрадицияҗа

Аконцерт ахыркәшамҗаз Хыы-
бла Гьерзмаа аҗсуа жәлар рашәа
«Ахрәшәа» налыгзеит. Азырҗәа
гәахәара дула ирыдыркылеит ар-
тистка зегъи еиҗынарыҗаз «Моск-
вамҗантәи ахәылҗазҗа». Амузы-
катә ныхәа хыркәшан Аҗсны жәлар
Рҗынцәтәйлатә еибашьраҗы аиаа-
ира 25 шықәса ахьтәра иазкны Мак-
сим Фадеев чыдала Хыыбла Гьерз-
маа илзиҗы ашәа «Сыңсынтәйла»
анаҗарала.

Аконцерт иалагаанза Хыыбла
Гьерзмааи Ильдар Абдразакови аҗ-
суа драматә театр аҗаҗаҗа еитархәит
Канзан хәа изышәтәу аҗатла. Аҗсны
аҗаарадырраҗаҗа Ракадемия аеко-
логия Аинститут аиҗаҗы Роман Дбар
ишазгәеитаз аиҗш, ари ашәыртла
алирикатә гәалаҗазаара унаҗоит,
агәыҗрей аҗстазаара җыци рахь уҗа-
нарҗуеит.

Җамтас – ароиаль

Хыыбла адуней даҗәахәиҗ, асцена
дукәа ркны дыкәгылахеит, аха
л ара дахвиз-дахьаазаз Пицунда, Х
ашәышықәсазы Римтәи аимператор
Иустианиан иргылаз аҗырысиан ны-
хабааҗы лыкәгылаҗа даеаҗы илза-
ларҗашьом, лара лзы зегъи ирейхау
сценуоп.

Ииюль 20 азы афестиваль иаҗдан
уаҗа.

Аҗсны Урыстәйлеи жәлар рартистка
Хыыбла Гьерзмаа Пицундәтәи ауахәа-
ма ароиаль җамтас иалтеит.

«Җазну ашықәс азы җара иҗазбе-
ит җамтас ауахәама иаҗтарц арои-
аль Bosendorfer. Сара акыр исаҗ-
соу, исызгәаҗоу атыҗ акны еснаҗ
иҗыҗлаанит амузыка!» – абас лыҗуеит
ТГ-канал акны.

Пицундәтәи ауахәама Аконцерттә
зал асахьаркыратә напхгаҗы, Аҗсны
жәлар рартистка Марина Шамба Аҗ-
сны Урыстәйлеи жәлар рартистка Хыы-
бла Гьерзмаа аҗамтә шәахә азы табуп
хәа лалхәеит.

«Пицундәтәи ауахәама аконцерттә
зал аибашьра ашътахьтәи атоурых
акыр иаҗзаҗсоу Хыыбла Гьерзмаа
лыхьз иамадоу. Абри ауахәамаҗы
Хыыбла лыбҗыи җыныҗхәиҗ ауарҗан
ашәа аҗәарала, абраҗа имҗаҗысхәи-
ит еиҗырдыруа амузыкаә фести-
валь раҗхьатәи аконцертҗа. Абраҗа
иахьырдыруан абаҗхатәра қыңшқәа.
Лара зныкымкәа ацхыраара алҗахьан
хәал, аха иахьа даеа җамтә дукгыи җа-
уит – ароиаль хазына Bosendorfer-225.
Уи абҗыи хаа иаарласны аҗәытә
уахәама иҗыныҗораны иҗоуп», – лхәеит
Марина Шамба. Хыыбла Гьерзмаа
илзеиҗалшьеит аҗәабзиара, анасыҗ,
арҗиаратә қәҗиараҗа, аоператә җа-
зараҗы аҗараҗыра җыцқәа.

«Цәара зқәым еимхәиҗцәс уи
иамадоуп сьоны, стааҗәеи, хҗ фести-
валь хаштра зқәым аконцертҗәи
ирымадоу сгәалашәараҗа. Атзқәа ир-
ныҗхәиҗ ашәахәаҗ ду Елена Образ-
цова лыбҗыи, иҗәгылахеит аҗазаҗәа
дукәа Владимир Спиваков, «Виртуо-
зы Москвы», Ильдар Абдразаков, Де-
нис Мацуев, иналукаазаша еҗырт
анаҗаҗаҗа жәпаҗык», – иазгәалтеит
Гьерзмаа.

Ииюль 20 рзы Пицунда имҗаҗы-
сыз аконцерт акны иҗәгылеит Хыыбла
Гьерзмаа лаазамтәаҗ – П.Чаиковски
ихьз зху Москватәи ахьынтқарратә
консерватория аазамтәаҗ Вероника
Хорошева, Вероника Андреиченко,
Мария Лупарева, Валентина Химич,
Лада Меркулиева, иара убас Хыыбла
лхәтә, ахкытә шәахәаратә кафедра
адоцент. Аконцертмейстер – иналу-
кааша апианистка, Москватәи акон-
серватория аконцертмейстертә җа-
зара акафедра адоцент Екатерина
Ганелина.

Акыҗыҗ иазирхейт
Б.Қаҗыи

Раҗхьатәи аҗсуа скульптор

Марина Ешба -100

Наира Сабекия

■ Раҗхьатәи аҗсуа җәаҗыҗа –
аскульптор, знапкымтәкәа еиҗа-
кра ақәым Марина Ефрем-иҗа
Ешба диҗыҗтәи 100 шықәса цит.

Уи лгәалашәараз Аҗсны Абанк
амузеи акны имҗаҗан лусумтәкәа
рфотоҗәыргәҗәтә.

Марина Ешба диит Лондон, 1924
шықәсазы аҗсуа революционер,
еиҗырдыруа ауаажәларратә усзуҗы
Ефрем Ешба иҗәаҗәараҗы. 1951
шықәсазы далгеит Москва аҗаза-
ратә институт. Аа-шықәса иара у-
бра Москватәи асахьаҗыҗа Реид-
гылаҗы скульпторс аус луан.

Марина Ешба лаҗтамтәкәа
рахьтә зегъи реиҗа еиҗырдыруеит
лаб Ефрем Ешба ибаҗа. Уи ықәгы-
лоуп Аҗсны аҗтны-қалақ Ақәа
агәтәни. Иара убас, Лыхны ақытан
-Аҗынцәтәйлатә еибашьра 1941-
1945 ш. рзы иҗахаз Афырхаҗәа
рмемориал.

Иара убри адаҗы Марина Еш-
ба авторс дрымоуп аскульптуратә
аҗтамтәкәа: Фазиль Искандер,

Гәлиа Қыҗба, Татяна Гәлиа, Цы-
ма Ахәба ухәа иналукааша ауаа
рскульптураҗәа. Лара лоуп зегъ
раҗхьаза аҗсуа сахьаҗыҗаҗа рҗ-
нытә Москва 1960 ш. аҗәыргәҗәтә
аҗшызгәз. Уи ашътахә Аҗсны
асахьаҗыҗа Реидгыла дахаҗылеит.

Иҗоуп иналукааша аҗәа ганҗыи
аскульптор Марина Ешба лырҗәи-
амтәкәа рҗы. Лара иаҗылтеит асо-
вет медалқәа, Некрасов диҗыҗтәи
150 шықәса аҗра иазкыз амедал,
Москва иазку амедал, аҗы афести-
валь анымҗаҗыргәз. Афотосахьаҗәа
рҗәыргәҗәтәҗы иҗан Марина Ешба
иаҗылтәз амедалқәа ааба.

Атааҗәа еилыркаанит раҗхьатәи
аҗсуа скульптор Марина Ешба
лхәтә биография, ироуит имачза-
арҗы лхәтаразы, лырҗәиаразы аин-
формация. Хәара аҗахым, Аҗсны
антыҗгәи еиҗырдыруаз Марина
Ешба лырҗәиара қәыргәҗәтәк ала
иузаартуам, аха уи лаҗамтоуп.

Иахьа, Марина Ешба лскульп-
туратә усумтәкәа еиҗаҗыи иҗо-
уп хмузеиқәа рҗы, игәыхьуп ла-
ра лусумтәкәаҗы аҗәыргәҗәтәтә
зал аныбылуаз иахьалаблыз. Аха
имаҗым аскульптор ду Марина Еш-
ба лыхьз аназәзәтәраз илҗынхаз,
урт Ақәа, Лыхны, Гәдоуҗа ухәа рҗыҗ
пшәа ылырххейт, сасгыи, аҗшәи-
маҗыи зегъи еиҗырдыруеит.

Аимадарақәа рырҗәиара даҗхрауан

Ижәлар дырхаштуам

■ Ааигәа хтәылаҗы иааҗа-
лаҗит алахьейкәра зцу аҗәаб-
жы, иҗстазаара далцит аҗсуа
хылыҗыҗтра деиуаны Шьамтәй-
латәи Арабтә Республика акны
инхөз хьынцәуаҗ, иналукааша
ашәкәыҗыҗы, аҗарауаҗ, аиҗаҗаҗа
Фадиль Арәтәа.

Фадиль Арәтәа ашәкәыҗыҗы,
аҗарауаҗ хәа маҗара ақәым
дырдыруа, уи гәыла-җсыла дыр-
зааигәан итоурыхтә җсәдгылыи
иҗәлар гәаҗкәи, деиҗырдыруеит
имҗаҗыҗыгуз иуаажәларратә ус-
ралаҗы.

1992 шықәса октябр 7-8 рзы
Лыхны ақытан имҗаҗысуаз аҗсуа-
абаза жәлар актәи Адунейзегьтәи
Рконгресс аеалархәаразы Шьам-
тәйлатәи аделегация даланы Аҗ-
сны датаанит.

Аконгресс аихшьалараан
иаҗцәз анаҗратә хейлак ахан-
тәаҗыс иалхьз Тарас Шамба
инаҗсан еҗырт атәылақәа рҗ-
нытә иҗаҗыҗауа алхын, Мрагыла-
ра Ааигәа иаҗанакуа атәылақәа
рахьтә избахә хәан Шьамтәйла
ахәтарнак Фадиль Арәтәа. 1997
шықәсазы Карачы-Черкьестәйла
ахтнықалаҗ Черкесск имҗаҗы-
сыз Жәларбҗәратәи аилаза-
ара афбатәи Аконгресс аангыи
аҗаҗа хәтыҗуаҗс далхын, убас
анаҗстәиқәа раангыи – зныкым-
кәа. Даныкәгылозалаҗкыи, Акон-

гресс алахәҗәа ибзианы иргәа-
лашәоит иҗаитцәз аҗәалаҗалақәа,
иабҗаҗаҗәаҗәа. Урт зегъи аҗсуа-
абаза жәлар реиҗааигәатәра,
еиҗырзәиҗу амилаҗ цакы змаз
азтааҗәкәа реиҗыҗбара, амҗа иа-
ша зылырха иазкын.

Фадиль Цәаҗқар хәа еиҗыр-
дыруаз ашәкәыҗыҗы илагала шьар-
доуп Аҗсны Шьамтәйлеи рыбҗәа-
ра аиҗызаратә еизыҗказаашәкәа
раҗдараҗы. Ихәтәи рҗиамтәкәа
инарҗываргылааны аиҗаҗара аус
акны илагала маҗымкәа иҗоуп.
Иейтаҗамтә Назим Хыҗмет жәаҗа
том иҗоу ишымтәкәа реиҗга, иара
убас Азиз Несин, Ернест Хеминҗу-
еи рҗымтәкәа рызбахә ада аз-
гәаҗамтарҗыи, шаҗа илшаз арҗа-
бырҗуеит.

Аҗсны Аҗынцәтәйлатә еи-
башьра ашътахә ақәзар, аамтәк
азы уи Аҗсны аус иуан, адә-
ныҗкәтәи аусқәа рминистр иаб-
жәаҗәа дыҗан. Аҗсны Ахьынтқар-
ра аиҗызаратә еизыҗказаашәкәа
иаҗараҗы. Иаҗтәи рҗиамтәкәа
инарҗываргылааны аиҗаҗара аус
акны илагала маҗымкәа иҗоуп.
Иейтаҗамтә Назим Хыҗмет жәаҗа
том иҗоу ишымтәкәа реиҗга, иара
убас Азиз Несин, Ернест Хеминҗу-
еи рҗымтәкәа рызбахә ада аз-
гәаҗамтарҗыи, шаҗа илшаз арҗа-
бырҗуеит.

Ахәаанырцәтәи аҗсуа дисапо-
рақәа иналукааша рхәтарнақәа
ируазәкыз Фадиль Арәтәа иҗста-
заара иалтра қәыз дууп аҗсуа-
абаза жәлар рыҗоуҗка, игәалашәа-
раҗ хаштра ақәымкәа иаанхөит.

ит Урыстәйлатәи Афедрация Аха-
да иҗны иҗоу акультуратә аҗшыҗа-
рақәа Рфонд. Ираҗәаҗыи хҗфестиваль
ацхыраара иазхиоуп», - лхәеит Хыы-
бла Гьерзмаа.

Аҗсныҗа иаара инаҗо агәахәа-
рақәа, аҗәаныррақәа ртәи иҗәеит
Ильдар Абдразаков.

«Сара сзы насың дууп иҗышәаху
атәыла атаара, акыр шықәса раахыс
исыҗа гәаҗоу Хыыбла Гьерзмааҗа
лываҗыларазы алшара ахьсоу. Иҗан
аамтәкәак, иналукааша хәшәахәаҗ
лааигәара аҗылараҗы ссахьы ианыс-
заамгәз. Арахь саанит исыҗло ала Хыы-
бла Гьерзмааҗа лфестиваль амҗаҗа-
раҗы адгылаҗа лыстарц азы», - иҗәеит
иара. Ильдар Абдразаков иара убас
гәахәарыла иазгәеит Башкортос-
тәни Тәтарстәни жәлар рартист хәа
имаз ахьз инамаданы иахьарнахыс
иара Аҗсны жәлар рартист хәа ахьз
шихтоу.

Амшын аҗшаҗәаҗы

Адуней акны еиҗырдыруа аопе-
ратә шәахәаҗы Хыыбла Гьерзмаа
ишәталыркыз аклассикатә музыка
есышықәсатәи афестиваль хаҗыр-
кын Ақәа, С.Чанба ихьз зху Аҗсуа
хьынцәратә театр аҗаҗаҗа ииюль
15 азы.

еиҗырханы, шәара шәфорум җаи-
маҗ есышықәса амехак ахьартбаа-
уа, хыҗхьазара раҗәала азызырҗәа
ахьаднаҗхәало. Сақәгәыҗуеит, акыр
иаҗсоу аҗыҗцәа, афестиваль ишәнаҗаҗ
хәа агәыргәра, агәаҗцәхәара», –
иазгәаҗоуп Урыстәйла Ахада иа-
аҗамтәҗы.

Аетдәахәкәа рыкәгылаҗа

Аконцерт мҗаҗысит Аҗсуа театр
аҗаҗаҗа иаарту асценаҗы. Маритәи
атеатр асимфониятә оркестр иа-
цыкәгылеит Хыыбла Гьерзмаа, атеатр
аоператә шәахәаҗәа – Ильдар Аб-
дразаков, Сергей Скорородов, П.И.Ча-
иковски ихьз зху XVII жәларбҗәа-
ратәи аконкурс Гран-при занашьоу
Зинаида Царенко, авокалистцәеи
аконцертмейстерцәеи жәларбҗәа-
ратәи рконкурс алауреатцәа Виаче-
слав Василиев, Екатерина Савинкова.

Инаҗан аоперақәа рҗкынәтә ари-
ақәа: К.Сен-Санс – «Самсони Дали-
леи», Ф.Чилеа – «Адриан Пекуврер»,
А.Бородин – «Атауд Игор», Цы.Росси-
ни – «Севильтәи аҗаҗсаҗы», Ш.Ғуно
– «Фауст», М.И.Глинка – «Руслани Ли-
удмилеи», Ж.Массне – «Манон», Ж.Бизе
– «Кармен», Цы.Пуччини – «Тоска»,
П.И.Чаиковски – «Евгени Онегин»,
Цы.Верди – «Трубадур».

Ашыжьтәи ашәацшь иацгыло

«Ашара» ақәиарақәа

Алиса Гажаба

15 шыкәса инарзынацшуа итуеит Астанда Чачибаи сахьаркыратә напхгашы дызмоу ахәыцтәи ансамбль «Ашара» еиқәауижьтәи. 100-шык ркынза ахәыцкәа еидыкыло ари ансамбль шoit х-гәыцкны: аитцыратә, абжаратә, аиҳабыратә. 4 шыкәса рагъха «Ашара» афилиал Гәдоутә ақалақь ағғыи иартхейт.

Ахәыцтәи ансамбль асахьаркыратә напхгашы Астанда Чачибаи ахәыцкәа амилацтә кәашара дыртарафәи, абафхатәра злоу ахәыцкәа раазарафәи, аказарахь агәыбылрей адыррей рызнагарафәи илывагылоуп ахореография артцафцәа, азықатцафцәа: зан лзанаат алызхыз Астанда лыпца Самира Тодуа-пцаи апышәа змоу ахореограф Руслан Лакрбей.

Астанда Чачибаи хәрей хәицәажәараан иазгәалтәит, аханатә лгәи иштәмыз ансамбль аиқәаара, уи дшазымхәыцуаз.

«Хықакыс исымаз, абафхатәра змоу ахәыцкәа амилацтә кәашара дыртара, уи агәыбылра дыкрә акәын. Аха акәашарахь, аказара амазакәа ратцхрахь ихьапышуаз ахәыцкәа есаира рхыпцхазара еизхауа ианалага, ансамбльк ақасабала ашықәыргыларәхь схьанартшит. Апсны афнүцкәа

шацәа хәыцкәа реиҳьзарақәа, урт Апсны аңтыц изныкымкәан хмилицтә кәазара зырыргәхейт, апцхәхәкәагы мацымкәан иааргәхейт. Еиуеицшым Жәларбжәратәи аконкурсқәа: «Дружба народов», «Московское время», «Шаг к мечте», «Радость планеты» ухәа рхы рыладырхәхейт, Аиааирақәагы ргәхейт. Ааигәа, урт алахәын, Шәача имфәгысуаз, Жәларбжәратәи афестиваль – «Лазурная волна». Астанда излахәлхәаз ала, ансамбль «Ашара» уажәи хәынтәни рхы аладырхәит ари афестиваль. Иҳәафсыз ашықәс азы иранашьан иреиҳәзоу аҳамтә – «Гран-При», сынтәа – актәи атыц.

Ансамбль «Ашара» Апсны аңтыц гастроль хәсабла ицәхейт, ахәацшцәа рказара ддырбәхейт: Москва, Санкт-Петербург, Грозный, Казан, Ростов, Краснодар, Новоросси́ск, Шәача ухәа убас егыртгы.

Хәицәажәараан Астанда иазгәалтәит, абафхатәра змоу ахәыцкәа рказара аизырхаразы хәтәла, агәстрольтә ныкәарақәа реиқәарафәи изныкымкәан ащыраара шрыртәхыу Апсны анапхгара, хәуаажәлар рхәтарнакцәа рахьтә азәымкәан-шыцымкәан. Инацшынны иазгәалтәит уи, Грозный ақалақь ахь рцара аан хәтәла, Апсны Апыза-министр Александр Анкәаб ибзоурала атранспорт ала ишеиқәыршәаз, иара убас Гәдоутә араион Ахадарей Ритцәти Амилацтә парк анапхгарей аматериалтә цхыраара шрыртәз.

«Амилацтә кәашара зтәрц зтәхны сара сахь имфәхыцтәу ахәыцкәа еилыхрада сырзыкоуп. Урт зегъи изласыл-

рфәи икәашо аказәа хәыцкәа рыбжәра атыц змоу, напхгәцдас агәынамзара лыцтә ахымфәагышәкәа, апсуа, аказәа иацәам, абафхатәра лазыркәуа ацәажәашәкәа.

«Еиуеицшым ахәыцтәи ансамблькәа ркны икәашо ахәыцкәа рыбжәра «Шәара шәзыкәашәазом, шәансамбль акгыи иацсам, хәра шәхәиғуп», - хәа реиндәтларақәа рапырхазы, урт хәтыр еиқәырцәртә, бзиа еибәартә, акәашара дыртара инацшынды аазаратә цакы змоу абжәгарақәа рылагыи анапхгәцәа рацәажәалозароуп. Ахәыцкәа рфәцхәа, анапхгәцәа иргәамцхо, ииашам хәа ирыпцхәзо агха-пцәкәа ирылацәажәатәым, сгәанала. Иахәтәни исыпцхәзоит аказара иадхәа-

еиуеицшым аныхәатә концерткәеи аконкурсқәеи рахь аапхьарақәа хәртә ианалага, азныказы «Аскилада» хәа хьзыс иахтәит, аха уи шықәыргәгәамызт. Ус, енак, шарпазза ател дысзасит апоет, саншьа Рушьбей Смыр. Исзымбатәбараха, ицъашаны, «бзиароу, шыжьы шаанза сабоугәалашәеи?» – хәа сиязтәаит. Иара атакс дыччо, «Астанда иахьанахыс бансамбль «Ашара» ахьзуп... Быцши, адәахыи шака ицшзоу ббап ашыжьтәи ашәацшь», – иҳәан ател ирцәеит. Уи акәхейт, ансамбль «Ашара» ахьз иит апоет Р.Смыр ибзоурала. Сгәанала, ашыжьтәи ашәацшь, амш фыц ибзианы апылара ахәроуп амш зегъи. Истахуп ахәыцтәи ансамбль «Ашара» рказара еизхаларц, еснаг ашыжьтәи ашәацшь иацгыларарц, амш иахәфәхарц, – лхәеит ансамбль «Ашара» асахьаркыратә напхгашы, уи ахьыз шиз атоурых хәицәахәо.

Астанда лажәақәа рыла, ансамбль «Ашара» 15 шыкәса ахыцтра аиубилеи азгәатара ргәи итоуп ноиабр мзасы. Арт ашықәскәа ирылагзаны имацым ахәыцтәи ансамбль акәа-

шо ала аус рыдызулоит. Абафхатәра злам ахәыцгы аган иаватцара ахәтәни исзыпцхәазом. Аказарахь, акәашарахь зшыафә еихыцго зегъи, хәарада, еицырдыруа, иартистцәа дукәаны ишзыкәамло еилкаауп, аха зхазы ицтәрц зтәху ауафәи, чарак акны, апсуак иахәсабала апсуатцас дкәашартә атагылазашәа изаццара, иртцара ахәтәни исыпцхәзоит. Ахәыцкәа еиуеицшым, досу бәфхатәрак-бәфхатәрак рылоуп. Акәашара ахырхартәфәи, ахәыцы ицааиуам хәа ихьаагәтәым, дачәа хырхартәк афәи ибафхатәра ааирцшыр илшоит. Акызатцәк, ахәыцы ихәтәгәацхара иаихуа – кәашароума, шәахәроума, иарбан хырхартәзаалак акны, абафхатәра иламзәргыи, дапхьыркәкәатәым, дымфәкәцәтәуп. Апцхәа зегъи аамтә, апцстазаара иунарбоит...» – дхәцәажәон Астанда.

«Аказарауау, зхы аказарахь изырхаз, зыцстазаара уи иазыкыз илоу абафхатәра инацшынды ихымфәагышәагы фырцшыгазароуп», – инацшынны иазгәалтәит Астанда хәицәажәараан. Анаас, уи дзаатгылеит, хәтәла, ахәыцтәи ансамблькәа

лоу, азтәатәкәа, апцхәыцба лнапы ишлырцшзашәа ухәа, ансамблькәа рыбжәра иалагалоу еиуеицшым аитцәкәа еиҳәа ииашоу алхра, ацәахәра ухәа, хәтәла, анапхгәцәа алацәажәартә, ргәаанагара рхәартә, ииашоу акы акны изазаирц атагылазаашәа апцазар бзиан, ихәартан», – лхәеит лгәи ицхоз азтәатәкәа дрылацәажәо.

Хәицәажәара хыркәшо уи иазгәалтәит ахәыцкәа ахьзыкарцәо рхәтә хыбра ахьрымәм иахькыны ауадафәкәа шрыпгыло, иахьа рәахьзыкарцәо атыц кыралә ахә шахыршәауа. Аха, иага удафәра рпыларгыи, бзиа ирбо аказара аус карыжәуам, уи аиҳәахәрей азыргарей рзы ирылшо зегъ шыкарцәо.

«Ашара» анапхгара апцхәа агәтәкәа рацәаны ирымоуп, хәзну ашықәс аңцәамтәзы аапцхәра рымоуп Санкт-Петербурҕка, Жәларбжәратәи афестиваль, «Шаг к Мечте» ахь. Амилацтә кәазара азыргарафәи ирзеиғәхьшәап, нас, ашыжьтәи ашәацшь иацгыло «Ашара» ақәиара дукәеи аиҳьзарақәеи.

«Апсаатә шкәакәа»

Ашәкәи фыц азыргара

Апсны ашәкәи фәцәа Реидгыла иканатцз ахәцгыларала Апсны хәынтәшәкәи фыц азыргара итыгит иаамтәкәа зыцстазаара иалтыз апцхәыцба Диана Гәымба лышәкәи «Апсаатә шкәакәа». Ааигәа уи азыргара мфәгысит ахәынтәкәратә бызшәатә политиказы ахәынтәкәратә усбарта усбартафәи.

Диана Гәымба А. М. Горки ихьз ху Москватәи Алитературатә институт далгәхьан. 28 шыкәса шылхыцзуаз лыпцстазаара фәхтәеит.

1984 шыкәсазы Апсны ашәкәи фәцәа Реидгыла апцшгара-ла, Апсны анапхгара иаадырцшыз ахәцгыларала Алитературатә институт акны апсуа еицәафцәа разықатцаразы еиқәаахаз, жәеизафкы еидыкылоз агәыц далан. Алитературатә итәлеит жәеизафкы афәр: Аслан Агәмаа, Даур Аршба, Аслан Зантәриа, Илия Гәниа, Омар Сангәлиа, Батакәа Тәрба, Диана Гәымба, Леила Цәчулиа, Мадина Тьрыкьба, Марина Кетиа, Алла Картозиа. Аицәафцәа ргәыц иахырцхәзәлеит иара убас дачәа фыцәа арцарцәа: Александр Бардодым, Иури Лескис.

Афәр ргәыц напхгара рыцәра инапы ианцаны Москвака дыштын усқан ашәкәи фәцәа Реидгылафәи аус зуаз апоет, атоурыхтәаф Денис Чачхалиа. Уи асту-дентцәа алархны азфәлымхара бзиа змаз аицхәарақәа еиқәикауан.

Диана Гәымба аханатә иаацшит акыбаф бзиа шлылаз. Асахьаркыратә литература апцшәа ахтә аурысшәахь аицәгара ләазылшәон, лхатәи бызшәа даара ибзианы иахьылдыруаз акыр илыхәон, егылыцаиуан.

Апсуа пцхәафцәа реицш, аурыс пцхәафцәа еицгәартәит рапцхәтәи лпышәара, Акәа итыцзуаз альманах «Литературная Абхазия» (1991 ш., №1) ианылеит леицәамтә – Алыкьса Цьениа иажәабж «Пока дети спят». Аха лыгәтәкәа рынагзара дзахьымзагәышәеит, дачәа акыкфәк ркны акәымзәр инхартәаны лбафхатәра ачаанартыртә изыкәамлеит. Ега ус акәзаргыи, уи апсуа литература аицәгара аус атоурых акны имфәшәауа лышәтә анылцәеит. Еицәлгәз рылагыи иубартәоуп уи лказара есаира ишазхауаз, итышәынтәаланы арәиара хәзшаз илацәеишәызтгыи, шьарда лылшарангыи дыкан.

Ашәкәи иацуп Леила Цәчулиа лапхәажәа «Как вспышка молнии», насгыи Диана Гәымба Алитературатә даналгәз иазлырхиаз лдипломтә усумтә иазкны асеминар анапхгашы Денис Чачхалиа икаитцз аххәаа, лхәтә уи иацылцз апцхәажәа. Зызбәхә хәмоу Алыкьса Цьениа иажәабж адагыи ашәкәи иагәылаеит афбатәи иажәабж «Звездопас», иара убас Алыкьса Гәгауа ирәиамтәкәа: «Шальная кровь», «Зимняя засуха» (ароман «Асду» акнытә ацыцтәаха).

Аизга ианылеит Диана Гәымба илызку ажәеинраалакәа, урт авторцәас ирымоуп: Гәымба Сақәна («Мне больно сейчас...»), аурысшәахь еицәлгеит Д. Гәымба), иара убас Георги Лескис, Александр Закуренко, Мажир Кучмезов, Борис Ячменев, Леила Цәчулиа, Гәымба Кәыцниа. Ирафымсит Д. Гәымба лнапылафәырақәа рыхәтәк ирықәтыхугыи. Ашәкәи еиднакылеит аицәаф лыпцстазаара ахәтәкәа ирыцу ахтысқәа аазыргәшуа афотосахькәа: лтаацәа, лфызцәа,

лырцәафцәа рыгәтәны дрылыццо дрылубаауеит зракы кьафәхаз апцхәыцба.

Атыжымтә еиднакылаз ажәабжкәеи, ажәеинраалакәеи, агәалашәарақәеи ирнубаалоит ақәрахымзә Диана лхатара, лбафхатәра, лара ләхь лфызцәа ирымаз еиқәдырхаз ргәыблра.

Ашәкәи азыргара иазкыз аиқәшәара аалыртит, егымфәылгон апоет, ахәынтәкәратә бызшәатә политиказы ахәынтәкәратә усбарта аиҳабы Гәымба Кәыцниа.

«Диана Москвака дцаанза хәибадыруан, аишәара хәбжәан, дкәыңан, деилицан, егырт лықәлацәа дрылукаауан, дызларейцшмыз лхәтә чыдарак лылан, апцшәеицш аурысшәагыи ибзианы илыцаиуан, хымпада, аицәгара аус акны уи акырза илыхәон. Зегъи хәаас иҳәмоу – акырза лразкы кьафәхейт. Аха лашарак хзынлыжыт», – лхәеит лара.

Ажәа лыман ашәкәи аиқәыршәаф, аицәаф лфызца, апоет Гәымба Сақәниа. Уи далацәажәеит Д. Гәымба лыпцстазаарей лырәиарей, иналымфәтәны ашәкәи азырхияра шымфәагысуаз дзаатгылауа иазгәалтәит: «Абри ашәкәи Д. Гәымба лгәалашәара иадырганы иаанхоит. Сара уи аиқәыршәара уалцхьаны исшьон, избан акәзар ларей

сарей хәишәара цқьан, ицшзан, гәыблрала итәын, хәпцстазаара абзиабара хәаа амамызт. Уи зегъи дрылукаауан лказшәала, леилкаарала, лсамыркәыл ала, дызфәгәхәауаз апцстазаара лтәхын, уаргыи апцстазаара угәалырцхон. Аха, лтаацәа реицш, лфызцәагыи дахмазәит, хәзхара дабаанза, лду-неи маза хәгәылацшәанза дхәцхәеит. Лгәалашәара амырзәра ауп абри ашәкәи атыжәрафәи хықәкыс иказгыи. Лгәалашәара хцәымзааит».

Иара убас итабуп хәа ралхәеит атыжымтә аиқәыршәарафәи илыцхрааз зегъи.

«Диана Гәымба лыхьз аадыруеит акыпцхь збәхьаз леицәамтә – Алыкьса Цьениа иажәабж «Пока дети спят» ала. Иаамтәкәа зду-неи зыцсхыз апцхәыцба абафхатәра шлылаз мфәшәауа иубартәоуп. Аха лыгәтәкы дзахьымзагәышәеит. Апцстазаара иазгәышәуа икәеи-кәеиуа иныцхәрааз азыхь, нас, ишнеишнеиуа ачаанатәахуа еицш, ари адуеи аанлыжәзаргыи, атыжымтә ала лгәалашәара еиқәхоит. Уи акыр иацсоуп», – иҳәеит Апсны ашәкәи фәцәа Реидгыла ахантәафы Вахтанг Апцхәзоу икәгыларан.

Астудентцәа Москватәи рыцстазаара акнытә аинтерес зтәз ахтысқәа игәалаиршәеит Роин Агрба.

Ргәалашәарақәа рыла икәгылеит Алитературатә институт акнытә лфызцәа: Илия Гәниа, Леила Цәчулиа, Батакәа Тәрба, Алла Картозиа, Марина Кетиа ухәа егыртгыи.

Зхацарашәа җырҗшыгоу

Атоурых иахәтаку

■ **Ихафсхьоуи икалашеи еикәйтхашәа рымам. Ажәлар ражәа баша иаламзар акәхап, «зтоурых зхаштыз пецпш имам» хәа зыхшыҗтақ цаулоу ахәахьагы.**

Хажәлар ианакәызаалак хәтыр рзақәын атоурых, хәзхылтцшәтроу рдоуха иакәырҗахоу агәалашәарақәагы уи иахәта хадоуп. Ауафь пхәакәтәи иҗеипш ихдырра ианыпшуазарц ииасхьоу аамтқәа ргәалашәара имырзузароуп, урт рахьтә алкаакәа җацаны идунеиелкаара шьақәирҗаларц.

Аамтә ацқәырҗақәа еҗа иба-ацсзаварҗы, ахааназы ирыз-мырзытуа ахәтаракәа рyllаауан ацсуа ажәйтәза аахысгы. Урт Ацсны иазгылон уи ахьз-ацша еиздырхаларц, ианатаххозгы рхы-рыпсы иеигзозомызт ахақәитра азаагаразы. Убарт дыруазәкын иахыссыз ашәышыкәса 90-тәи ашыкәсқәа раан ашьапылампылтә клуб Ақәатәи

«Динамо» аҗысз (акапитан) икәз Даур Мирон-иҗа Ахвледиани.

Даур Ахвледиани диит 1964 ш. июль 10 рзы Гагра ақалақь аҗны. 16 шыкәса анихьтүаз инаркны ашьапылампылт дыхәмаруан Гагрәтәи «Динамо» аҗны. Аамтқәақ рнафс, икыбаф азгәатәни диаган Кәтештәи «Торпедо» ашкә.

1983-1992 шыкәсқәа рзы инеиҗынкылань ақәымзарҗы Ақәатәи «Динамо» аҗны дыхәмаруан. 1992 ш. алагамтә инаркны Шәа-чатәи ашьапылампылтә клуб «Жемчужина» ахь диасит, 1993 ш. рзы – Елистәтәи «Уралан» ашкә.

Даур Ахвледиани далукаан уан ихәмарра имоаҗашәа чыда ала, уи илшон икоманда зегьы рыхәмарра дагәыцә хаданы ақазара. Ашьапылампылтә дәы аҗны гәрагарала ихы мөаҗигон, аҗагылазашәа «уадашқәа», икомандазы ишәартамхартә еиҗаарыла ииашаны имөақәитдон. Дахьыҗамаруазаалак ишызәа рҗны иахәтыр харакын.

Ацсны айбашьра ианалага, уи анҗытц дшыкәзгы, дызлаз аҗклуб аҗны ахәмаршқәа хадақәа дшыруазәкызгы, лассы-лассы айбашьра

ацәахәахы днеиуан, ахыргәҗартә аҗабиакәа рҗы иуалҗшәа наигзон. Ацсадгьыл ахақәиттәразы имөаҗгаз ажәыларакәа шамахамзар зегьы дрылахәын. Урт руак аан, ахҗнықалақь Ақәа аҗарцәра мышқәак шагыз, җырхатцарыла дҗахейт.

Ишызәа айбашьцәа ражәақәа рыла, Даур иеиҗш еилкәа-еилҗәыцәыз, зхы пату ақәызтцоз, ашызцәа рзы зыҗсы иамеигзоз арпарцәа хыпхьазарала ус ирацәафәгышәам, еиҗаракгы хәзну аамтәзы, ацсзаварафәы дәае еилкаарақәақ җыжәара анраҗто, хдунеихәаҗшрей хәддыррей ирыхкьо тагылазашәақәақ зҗакҗатцара хәҗәыуадафхо азҗаара «Избан абас?» хәа, лассы-лассы хәаҗәахы ианцәырырго.

Дантәа ашьахь Ацсны Ахәын-тқарра Ахада Иусҗқала ихтән «Ацсны Афырхатцә» хәа ахьз харакы. Убасгы, ихьз аназатәразы, есышыкәса ашьапылампылт азы ақәыҗшәа Жәларбҗьарәтәи ртурнир «Даур Ахвледиани Ихраҗә» ахьымөаҗысуа Гагрәтәи астадион ихьз ахдоуп.

Сынтәа уи диижьтәи 60 ш. аҗара ахьзала, имшира аены арака айфьзаратә еиҗыларә мөаҗыргейт Ацснытәи Шәачатәи ашьапылампылт аветеранцәа. Уака 3:0 хәа аҗшамацәа аҗыжәара ааныркылейт. Урт реилазәарафәы иҗан Даур Ахвледиани аамтқәазы дызцыхәмаруаз, зыхьз хара инафхьоу ашьапылампыласшәа – Роман Хәҗба, Тәмаз Еныкь, Цьума Кәарацхьелиа, Роберт Бостанҗиан реиҗш, урт ирышәтанеиуаз абиҗарақәа рхәтарнақәагы: Беслан Гәыблиа, Вадим Хәҗәыш, Алексей Бондаренко, Руслан Лабиа, Цьанкәт Чқәа, Роман Цқәуа, Анри Хәҗба, Тәраш Хәҗба, Ахра Елисенко, Рауф Пҗсар-диа, Руслан Трапизониан, Артур Лавлински, Енри Гәбаз.

«Ихраҗә» аеаҗсәтәразы еиндәтлон 10 шыкәса зхьтүа, Ақәа, Гәдоутә, Гагра, Пцунда рҗнытә ашьапылампыласшәа хәыцқәа. Ақәи атыҗ ааныркылейт Гагрәтәи ахәыҗтәи-қәыҗшәа спортшкәл акоманда, ашбатәи – академия «Гәдоутә» ахәмаршқәа, ахқатәи ашьапылампылтә академия «Unity» аазамтәа.

Ауафь дыргәалашәонаты ижәлар ртоурых аҗы дькәзаауейт.

Збәахәтәрей зфырхатцарей еицнагоу аҗеицәа хаштра рықәым бзанцы.

***

Пхынгәымза 14 рзы Ростов ақалақь аҗы имөаҗысуаз аеыршәақәа рҗныгы ацсуа еазазәақәа рыеқәа аҗымкәа аҗхәахәтә тыпқәа ааныркылейт.

Амшынтәи авиация амш иадхәалаз аҗхәахә агаразы 1200 метра ахыбҗьаз, шышыкәса зхьтүа аҗныгыз аҗау аеыҗәлақәа рыбҗьара Асхад Агрба иеы «Грейшес Гест» актәи атыҗ ааннакылейт.

Ацсызкыш имш иадхәалаз аҗхәахә агаразы 1800 метра ахыбҗьаз хышыкәса зхьтүа аҗныгыз аҗау аеыҗәлақәа рыбҗьара ахқатәи атыҗ ааннакылейт Хәҗьарат Зыхәба иеы «Корефан».

Иаарҗшу алтшәақәа дәаезныкыгы ишьақәдыргәҗәоит хәжәлар ажәытәза аахыс аеазарей аеыбҗәазарей ршьа-рда ишалоу.

Зхәыцра тцаулоу

«Ақәа Опен – 2024»

■ **Ашахмат Жәларбҗьарәтәи амш аламтәлаз, Ақәа Анатоли Карпов ихьз зху ашахматтә шкәл аҗны иаатит, 100-өык инарейханы Ацсны араионқәеи Урыстәыла ақалақьқәеи рҗнытә, уи аспорт хкы иазфәлымхәу ахәыҗқәеи аиҗабәцәеи еидызкылаз, есышыкәсәтәи Жәларбҗьарәтәи ашахматтә турнир «Ақәа Опен-2024».**

«Ажәа ахы умхәақәа аҗыхәа узхәом» хәа шырхәо еиҗш, иазгәахәтәп Жәларбҗьарәтәи ашахматтә ассоциация еиҗәауиҗьтәи сынтәа 100 ш. штүа. Уи ауасхыр шьтәтан июль 20, 1924 ш. рзы, Париж VIII аолимпиадә хәмаррақәа анымөаҗысуаз. 1966 ш. инаркны ахәынтқаррақәа жәпакы рҗны иазгәартәит ари амш. Жәларбҗьарәтәи ашахматтә ассоциация демократиятә хейдкылоуп, девизс иамоуп «Хәра тәацәарак хәуп» хәа.

Ацсны ашахмат афедерация аҗдан иахыссыз ашәышыкәса 70-тәи ашыкәсқәа раан, уи хадара азиуан ахәынтқарратә усзүө Иура Самсон-иҗа Чанба. Ақәа имөаҗысхьейт аҗымкәа, зҗаки зәахәтыри хараку ашахматтә тур-

рхәыцра аҗауларей раарҗшразы еиндәтлон 7 шыкәсанза зхьтүеи 9 шыкәса зықәра еиҗами. Ақәтәи ақәратә өазаракны аҗхәахәтә тыпқәа еиҗшәейт:

1 атыҗ – Георги Мосикиан (Шәа-ча), Александр Гәыргәлиа (Ақәа). 2 атыҗ – Еснаҗ Агрба (Ақәа), Саломеи Хонзиа (Ақәа). 3 атыҗ – Ники-та Антонов (Ростов), Софиа Шамба (Ақәа).

9 шыкәса ирейхам рыбҗьара: 1 атыҗ – Леб Хынҗәба (Гәдоутә), Амира Агрба (Гәдоутә). 2 атыҗ – Атом Паравиан (Ақәа), Емили Гәлария (Гәдоутә). 3 атыҗ – Сандро Геленизе (Москва), Анна Палаванзиа (Ақәа). Урт зегьы ахрәақәеи, ахәтыртә шәкәқәеи, апаратә хамтәқәеи ранащан.

13 ш. зхьтүа рҗынза зықәратә категория йкәз еиндәтлон атурнир ашбатәи амш азы, уи рхы алдырхәит 40-өык ахәыцқәа. Урт рыбҗьара актәи атыҗқәа ааныркылейт: Қьемал Тос-оҗы (Гагра), Софиа Кособокова (Краснодарск); ашбатәи – Арсени Егоров (Пцунда), Полина Марченко (Ақәа); ахқатәи – Дамир Адлейба (Ақәа), Мира Смыр (Афон Ғыц). Уртгы зегьы ахәтыртә шәкәқәеи апаратә хамтәқәеи ранащан.

Атурнир ахыркәшаратә амш аены аиааира иазықәлон зықәра назәхьоу. Аицлабра хадафәи

нирқәа. Убасгы Ацсны иаҗахьейт азәымкәа, зыхьз еицырдыруа ашахматасшәа, иаххәозар: Давид Бронштейн, Михаил Таль, Мент Ларсен ухәа.

1992-1993 ш.ш. рзтәи Ацсны жәлар Рҗынҗытәылатә еибашьра ашьахь еиҗашәақәыргылаз ашахмат афедерация иахьа уажәраанзагы напхгара азиуейт, еиуеиҗшым абиҗарақәа ари аспорт хкы радыпхәларей уи азфәлымхәара аларцәарей рҗны зылшамтқәа рацәоу Константин Тьҗәба.

Ацснытәи ашахмат асцәеи уи абзиабәшәеи рзы хамтә дуун 2026 ш. рзы адунеи аекс-чемпион Анатоли Карпов хтәыла иаҗаара. 2004 ш. раахыс есышыкәса Ацсны ақалақьқәа зегьы рҗны традицияк ахәсабала имөаҗысуейт ашахматтә фестиваль «Ацсны Опен».

Хтәылафәи ишәзәаҗоу еиҗш, ари аспорт хкы гәыблыла иазыкоуп, иазфәлымхәу рацәафәу аиҗабәцәа реиҗш урт ирыҗагыло абиҗарақәа рахьтәгы. Убри агәыблра аизырхара ауп иахықәкы хадаз июль 12 инаркны 14-нша имөаҗысуаз еиуеиҗшым ақәратә өазаракәа пшьба ирыҗанакуаз ашахмат асшәа ахьейндәтлөз атурнирҗы.

Актәи амш азы рыхышәо царрей

аҗхәахәтә тыпқәа ааныркылейт Евгени Красильников (Челиабинск), Сергеи Миносиан (Очамчыра), Артиом Табариян (Ақәа), Тристан Кәарацхьелиа (Ақәа), Артур Буиуклиан (Ақәа).

Амилатә реитинг змоу ашахмат асшәа рыбҗьара иалкаахейт: Роланд Бигәаа (Ақәа), Альберт Каррапетиян (Гәдоутә), Тимур Шьанаа (Очамчыра).

Ашахмат асра аветеранцәа рҗны: Валери Шангин (Челиабинск), Иури Зиновиев (Ростов), Талгат Шанинуров (Казан).

Жәаф шыкәсанза зхьтүа арпарцәеи атыҗқәа еиҗшәа аиааира згәз ирейуоуп: Аинар Хәырхәмал (Очамчыра), Саридә Лакәатаа (Ақәа), Нестор Баҗәтелиа (Ақәа), Полина Марченко (Ақәа), Богдан Турков (Ақәа), Сариа Лакәба (Гәдоутә).

Атурнир аҗқарақәа инарыкәыршәаны аиааира аанызкылаз зегьы ахрәақәеи, ахәтыртә бҗыцқәеи, апаратә хамтәқәеи ранащан.

Агәалақәазара бзиет алахәҗы-хрей ацаны ихыркәшан изаамтәынтейу «Ақәа Опен-2024».

Ғааныпшзала!

А.Амзацба

Аеыршәақәеи урт рылтшәақәеи

Аҗымкәа аҗхәахәқәа

Краснодартәи аипподром аҗы ааигәа имөаҗысуаз аицлабрақәа рхы рыладырхәит ацсуа еазазәақәа рыеқәа, урт иранашәахейт жәпакы ахамтқәа.

Актәи атыҗ ааннакылейт Ахра Бебиа иеы «Лакоста Голд», 1200 метр идәықәтәз хышыкәса зхьтүа араб еқәа рыбҗьара. Иара убас 2400 метр абҗьазаракны пшьышыкәса зхьтүа аеқәа ахьдәықәтәз актәи атыҗ ааннакылт Адгәыр Пчачалиа иеы «Ацсны Голд».

Ацсны ахәынтқарра аҗар рускәеи аспорти рзы Ахәынтқарратә еилакы

ахьзала 2400 метр идуаз аеқәа рыбҗьара, ашбатәи атыҗ ааннакылт «Колхыда Терск». Т. М. Мамедов игәалашәара иазкыз аиҗхныҗларәфәи ашбатәи атыҗ агент Иури Хәҗәыш иеы «Камемберт», ашшәбатәи атыҗ – Роман Барганҗиа иеы «Ацсны Маестро».

Иара убас 1200 метр идәықәтәз аеқәа рыбҗьара, ахқатәи атыҗ ааннакылт Беслан Аҗхәзаа иеы «Гадалка». Урыстәыла аҗар рымш иазкыз аицлабрафәи ахқатәи атыҗ ааннакылейт Астамыр Кәытциа иеы «Ацсны Стихиа». 2000 метра ахыбҗьаз аиҗхныҗларәфәи идәықәтәз хышыкәса зхьтүа аеқәа рыбҗьара, ахқатәи атыҗ ааннакылт Ахра Ашәба иеы «Цьалил Гранд».

АПСНЫМЕДИА

Ареспубликатә хәынтқарратә усхәартә «Апснымедиа»

gazeta-apsny.info
apsnygazeta@mail.ru

аҗел: +7 (840) 226-15-75 / 226-59-73
аҗызтыҗ: Апсны, Ақәа ақ, Ажәанба имөа, 9

Аредактор хада
Ахра АНҚӘАБ

Агазет адцала иҗым астатиа ахә аредакция иазшәазом. Агазет ахә–20 маат.